

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925
ЯНВАРЬ
15
СРЕДА
№ 10 (3980)

Өртөө 20 коп.

ССРЭ-нің Дээди Советинге сонгулдаар талазы-биле төп сонгулда комиссиянын составын бадылаар дугайында ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлы (1 арын).
Франциянын, Германиянын Федеративтик Республикасынын болгаш Италиянын чакаттарынын баштыңнарында ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганиннын чагаалары (1 арын).

Ийги кылмал эдерининин Черни долгандыр мун дескинниги кылганы (1 арын).
ПАРТИЯИ АМЫДЫРАЛ: Х. Сарыг-оол — Пропагандист И. Бадра (2 арын).
Г. Н. Петровскийни орнуктуганы (2 арын).
С. Огурцов — Республиканын — иеросим-левианович дайымы (2—3 арыннар).
Бадик тамгалал албан черлеринин ажылын бедик денелече (3 арын).

М. Семенов — Ст.-Халде «Коммунист-нин херели» колхозта (3 арын).
Редакцияга чагаалар (3 арын).
Чурттуг байдалынын дугайында пре-зидент Эйзенхауэрнин чагаалары (4 арын).
«Совет савалдар бүтү делегейин улустарынын улуг ичкөөгөйи хандыкчылык (4 арын).
Шотландиянын улуг чуртун АБШ-ты ракеталык базаны болдуурумга улуг (4 арын).

Мал кыштагладышкынын чедишкенин чорударынын хемчеглерин онза күштелдирер

Областын колхозтарынын болгаш совхозтарынын малдары ам кыштагладышкынын улам берге үеленге кирип турар. Чүр дае, соңгүдү хунерде хар улам кылдынаан, чамдык малдарын күш-денге күсүтүндө кудулаан, кайы-даа райондарда төрүт малдар оодлап эгелөө болгаш чам малды доруктурарына чыды оран-сана чедешпей турар, ооз ийи чамдык айма-агыйларда бодамчалыг өвөс чарыгданын болгаш кайы хамаан чок төчөгөзүндин мал чема-ринин курларыны өзөжөн турар. Бу бүтү болза малдын кышкы азырал, ажаал-гөзмөчө онза күштү салыры, болдунар-ла аргаларын херегээрин шыгын негеп турар.

Областын колхозтарынын болгаш совхозтарынын малдары ам кыштагладышкынын улам берге үеленге кирип турар. Чүр дае, соңгүдү хунерде хар улам кылдынаан, чамдык малдарын күш-денге күсүтүндө кудулаан, кайы-даа райондарда төрүт малдар оодлап эгелөө болгаш чам малды доруктурарына чыды оран-сана чедешпей турар, ооз ийи чамдык айма-агыйларда бодамчалыг өвөс чарыгданын болгаш кайы хамаан чок төчөгөзүндин мал чема-ринин курларыны өзөжөн турар. Бу бүтү болза малдын кышкы азырал, ажаал-гөзмөчө онза күштү салыры, болдунар-ла аргаларын херегээрин шыгын негеп турар.

ССРЭ-нің Дээди Советинге сонгулдаар талазы-биле Төп сонгулда комиссиясынын составын бадылаар дугайында ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Чарлы

«ССРЭ-нің Дээди Советинге сонгулдаар дугайында Дүрүмүң» 36 болгаш 37 чүдүлериңе үндөйлөш, ССРЭ-нің Дээди Советинге сонгулдаар талазы-биле Төп сонгулда комиссиянын хей-ниги органдарынын болгаш ажылчы чоннар шитилдеринин моон ажаалда төлөөлөкчелери составын кылдыр бадылаар:

Төп сонгулда комиссиянын даргазы Гришин Виктор Васильевич — Профессорлар Эвилелеринин Бүтү-өвиле Төп Чөвүлелиден.

Төп сонгулда комиссиянын даргазынын орадагычы Москатов Петр Георгиевич — культура ажылдагычынын профессионал эвилелиден.

Төп сонгулда комиссиянын секретары Шикин Иосиф Васильевич — культу-ра ажылдагычынын профессионал эвилелиден.

Төп сонгулда комиссиянын кешигүнери:

Семенов Николай Николаевич — ССРЭ-нің Эртемнер академиянын эртемден-неринде болгаш өртем ажылдагычынын.

Устинов Владимир Иванович — Москва хоорайнын коммунисттик организация-сында.

Шелепин Александр Николаевич — Аныктарын Бүтү-өвиле Ленинчи Ком-мунисттик Эвилелиден.

Шелест Петр Ефимович — Киевтик коммунисттик организациядан.

Ниселев Тихон Яковлевич — Белорус ССР-нин профессионал эвилелеринин республика чөвүлелиден.

Федин Константин Александрович — ССРЭ-нің Чогаалчылар эвилелиден.

Голкин Филипп Иванович — Армияга, Умар-чүдө болгаш Флотта дуадаар Бүтү-өвилелин эки-тура инитилелин Төп Комитетинде.

Спиридонов Иван Васильевич — Ленинградтик коммунисттик организациядан.

Попова Нина Васильевна — Совет херөгөзүнүн комитетинде.

Новаленко Григорий Михайлович — Уралдык машина тууушкунун заводунун ажылчыларынын, инженер-техниктиг ажылдагычыларын болгаш албан-хаакчыларын.

Малышев Григорий Александрович — Горькийдик автозаводунун ажылчына-рындан, инженер-техниктиг ажылдагычыларын болгаш албан-хаакчыларын.

Гуламов Расул Гуламович — Ташкент хоорайнын коммунисттик организация-сында.

Маневе Бекен — Казах ССР-нин Алма-Ата облазынын Каспелен районунга Дамбул аттыг колхозунун колхозчуларын.

Абашиде Ираклий Виссарионович — Грузия ССР-нин Чогаалчылар эвилели-ден.

Абасов Курбан Абас Була огу — Азербайжан ССР-нин «Гюржанфетинин» нефть-тынын эргелелин ажылчыларын, инженер-техниктиг ажылдагычы-ларын болгаш албан-хаакчыларын.

Мацявичюс Витаутас Станиславович — Литва ССР-нин Чуруучулар эвилели-ден.

Вангели Элеонора Дмитриевна — Молдав ССР-нин чырымдыштын, дээди шко-ла болгаш эртем черлеринин ажылдагычыларын профессионал эвилелиден.

Авот Юрий Карлович — Латвиянын күрүненин далай парох чөркиниг ажыл-дагычыларын коллективинде.

Атабенова Ольмаскан — Кыргыз ССР-нин Жалал-Абад облазынын Базар-Курган районунун Фрунзе аттыг колхозунун колхозчуларын.

Хасанов Кагор — Таджикистаннын Аныктарын Ленинчи Коммунисттик Эви-лиден.

Катанян Альма Александровна — Армян ССР-нин медицина албан черлеринин ажылдагычыларын профессионал эвилелиден.

Дурдыева Нурджамал — Туркмен ССР-нин культу-ра ажылдагычыларын проф-фессионал эвилелиден.

Иллиссон Леонард-Фридрих Адювич — Эстон ССР-нин профессионал эви-лелеринин республика чөвүлелиден.

Формов Георгий Алексеевич — Алтай крайнын Смоленск районунун Алтайск тарая совхозунун ажылчыларын болгаш албан-хаакчыларын коллективинде.

ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Даргазы К. ВОРОШИЛОВ, ССРЭ-нің Дээди Советинин Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1958 жылдын январь 11.

Франциянын, Германиянын Федеративтик Республикасынын болгаш Италиянын чакаттарынын баштыңнарына ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганиннын чагаалары

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганин Француз Рес-публиканын Министрлер Чөвүлелинин даргазы Ф. Гайярга, Германиянын Федеративтик Республикасынын федералдык канцлер К. Аденауэрге болгаш Итали Республикасынын Министрлер Чөвүлелинин даргазы А. Долигге чагаалар чоруткан.

Ол чагааларын Францияда, ГФР-де болгаш Италияда ССРЭ-нің элчиннери оларга дамыткан.

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын Франциянын болгаш чамдык кеме чурттарын чакаттарынын баштың-нарына чоокта чаа чоруткан чагаала-рында «союз дайымы» союздык талазы-была боттуг хемчеглер дугайында айт-кан саналарын ол саналарын чоруткаа алаан чурттарын чакаттары калба-биле чүдүлгү деп база алаан сонуургап көргөн-дөр дөрүн француз Республиканын Ми-нистрлер Чөвүлелинин даргазы Ф. Гайяр-га чоруткан чагаалар айттыр. Бир өвөс яны-бүтү чурттар, оон иштинде Францияда, бирги эргежок чүдүлгү билим кылдыр көдүрүп үндүрүп турар чүдүлгү окзалар айттыр чүдүлгү, «союз дайы-ны» союздык болгаш күрүнелер аразы-да бултургич чорукту бижылаар согула-га-биле Барын чүтүлгү болгаш Чөк чү-түлгү күрүнелеринин удуруткы ажылда-гычыларын аразына чугаалажымыннар-нын чорударынын Булгүдү бүтү-ни-тиги аларган негедде дугайында чү-гаа чоруп турарын бис көрүп каар бис деп чагаалда чугаалап турар. Күрүн-елерин удуруткы ажылдагычыларын чө-вүлө хуралы чоокту 2—3 айларын иштинде чымдыларын көрүп турар «Улустар аразынын дүшкүрүлгү чоруу-н чымчадыр айтырылар талазы-биле Со-вет чакаттын саналарын» калсыралдык кылдыр чорударын айттырмаша, Н. А. Булганиннын болуучу чагаалында бижип турары болза: «Индик чөвүлө хурал че-динкинин болуп төлөө, Совет чакат-тын содалы-биле аларга, оң кышкын амгы үеде талааларын ажып шидеви-лик хер чөвүлөдөр кирип турар индик ай-тырылар-биле нарыткан херөө чок. Харын ол чөвүлө хуралга-ла шитиреп-ле болу дег айтырыларын чугаала-жымымынга тургузар болгаш ичкөөгөй-я мөөнөсө чогуру. Чагаала ол айт-тырыларын санал турар болгаш оларын шитирээрине Франциянын амыды-ралчы сонугралдын айткан турар.

«Барын чүк болгаш Чөк чүк чурт-тарынын төлөөлөкчелеринин ужура-жымымыннын организацияларынга француз чааа болуучу талаалардан болдунар ар-галарын дилеп турарына бистер таары-нын демдегеп турар бис, — деп оон индик чугаалап турар. — Силер, дөөр дара, чоокта чаа делегейинге ол чө-вүлө хурал чорударын мурунда даштык херектер министрлеринин ужу-ражымымын болуп ужурут дег айт-кып, чакаттарынын баштыңнарынын чө-вүлө хуралдарын чымдыларын чүдүлгү деп чугаалаан болгай силер. Мынчангаш, чакаттарынын баштыңнарынын чөвүлө хуралын чымдыларын эргежок чү-гулазын дугайында бистерин аразыста

херек кырында тодаргай зангыс аай үе-лө бар болуп турар-дыр. Оон-биле калы бис-тер ол чөвүлө хуралды белегээринең аргаларын аны-аны билип турар ыш-дам-тыр бис. Бистер даштык херектер-дин министрлерин чөвүлө хуралында эгелөөр өвөс, харын чакаттар баштыңчы-ларын киржигең-биле оң бедик деп-тинде ужуражымыннын шуут эгелөө-рин күтөп турар бис.

Баштыңнары чөвүлө хуралына хулөп адмангаш шитирлерин улам индик болбазырадырны болгаш тодар-дырын даштык херектер министрле-ринге дааскан туруп болурун Совет ча-зак санал турар деп чагаала айттыр бол-гаш чакаттарынын баштыңчыларын киржигең-биле бедик денелече чөвүлө хуралды чоокту үеде чымдылар дөш, франкуз чааа болуучу талазында чо-гуру бажынары кылдыр дөрөнтө иде-гиди түнеленде илереп турар.

«Союз дайымы» болгаш оң бүтү у-журажымын узууварынын шитирини кү-женишкелерин салырыга чедишкенин билер деп идегиди чакаттар берип ту-рар байдалар амгы үеде берге чедиш-кени дөрүн ГФР-нің канцлер Аденауэрге чоруткан чагаала айттыр турар.

Маргалаалык айтырыларын Барын болгаш Чөк чүтүлгү аразында чугаалажымыннар-нын чакаттарынын аразы-биле таарыш-тары дөш туруп турар күчүлгү күш-тер хей чурттарда шимчен үнүп турар деп чагаала чугаалаан. Элең хей чак-тар болгаш оларын иштинде НАТО-нун киржикичери—чамдык чурттарын ча-зактарын индик чугаалажымыннарнын эргежок чугулазын болгаш ажыктын улам-ла тодаргай-биле хулөп көрүп эгелеп турарлар. Барын чүк биле Чөк чү-түлгү аразында чугаалажымыннар-нын чорударынын негедде мырнай чед-ип келгенин дугайын ол чугаалажып турар бе, инчан? Сонгу Атлантика Эви-лелин киржикичери күрүнелерин бол-гаш Варшава керезинин организация-ларынын, а ол кышкын айткан бөдүл-өжүшкенирге кирбей турар чамдык чурттарын удуруткы ажылдагычылар-нын чөвүлө хуралын чоокту ийи—түч айлар иштинде чымдыларынга хама-арышкан Совет чакаттын саналдарын силерге чоруттум, — деп Н. А. Булганин бо-луну чагаалында бижип турар. — Айт-кан чөвүлө хуралга көөрү-биле саналдан турар хей айтырылар Германиянын Федеративтик Республикасына база шуут хамааржыр дөрөңи бо документ-биле та-ныктып тура көөр силер.

Н. А. Булганин ол айтырыларга до-ктулап, Германиянын национал чадгыс эвни катап тургузарына угалган хем-чеглерин бир дугаа эогөчдө дугуруш-кан турары дөш, федеративтик чааа Герман Демократик Республиканын ча-зак ышкын күрөп турарын Совет чакат-тын билп турарын чугаажок деп оон индик айткан турар.

Бир өвөс күштү херегээрине болдурус болза, инчан герман улустуң индик на-ционал согулазын шитирээрине кара-чалгыс орук ийи герман күрүнелерин эрге-ажыктарын хулөп көөрүнге болгаш

Оң түнеленде кыштагладышкынын эгеси — 1957 жылдын октябрыдан бөрүчүдө үш айын дүргүзүндө районун колхозтарында 1486 баш мал өлгөн бол-гаш үш мун чыгам кой, эшкү болгаш мынстык бода малдын күш-денге куду-лаан. Байдал индик турга-ла колхоз-тарды белегээр мал чемперин планын чарыгдас, харын «камналга» кылдыр деп алгаш, күжү кошкаш малдарын баш ууру азырал ийикте, азы мал чемперин ийи-бөр төчөгөлгө садылаар чоруу-тарын болдуруп турар. Ленин аттыг колхозка мал чемперин херегээр 3 тон-на сулаан өскөөр садылган болган.

Малдын арын баксыраактын болгаш өлүмү чүгө чемперилгени, ажаалдын эки организацияларынын, мал вакзал-дарын чедиче чогулдан, чамдык ки-жилерин болуучу харымсалгааны шуут утуп турарынан болуп турар. Оон ба-рымылаан Ленин аттыг, «Улуг-Хая» болгаш «Х Улуг хурал» колхоздар бай-дал тодаргай көргүзүп турар. Ленин ат-тыг колхозту ферма эргелекчин Далча-ажылын оон багыш, ийи — үш хонукта арагалар чоруй баарга, фермада биза-алары кым-даа чемперилген. Оон түн-еленде ийи бызаа кажжа иштинге өлгөн чыткан. «Улуг-Хая» колхозка 120 ажык бизааларын күжү арып баксыраан тур-га-ла оларын азыраачыне сагыш сал-дырмаан. «Х Улуг хурал» колхозтуң бирги сүт-баран фермазында 6 ай чедир назын 27 бизаалар өлгөн.

Харымсалга чогү-биле индик мал ажымынга шак мындыг улуг когарал чедирип турар кижилерин иштинде кы-га-даа буруу хулөтпөө. Өвөс кандык-ды чыдагалаан өвөс, чүгө боттарынны ду-рутуу-биле — мал ажык дөш бүтү чү-рысалгааны чык көрүп, эргенге чү-гаалар, лозунгалар, шитирлер-биле бо-тарын оожуртаткан, тодаргай, шитир-лел хемчеглер албай турарында малдын кышкы байдалы дүрөзүнн болуп

МТС-терин болгаш колхозтарын мал ажымын тускай эртемнелери кыштын берге байдынаан иштинин малын кам-галап алары дөш боттарынын харым-салгааны мелеп билп, мал ажымын зооветеринарлык хандыргалзын үндөй-ин-биле экижидерин чедип алар хулө-лөтпө. Ажыл-агый бургуучу малдын үе-лүш шыгыны тургузар болгаш иштинин малынга хорамча болган таварыга бү-рүгүн ветеринария ажылдагычыларын актын чоок, бурууту кижилерин иле-ретпөөн чөдө анаа орттири болбас.

Мал кыштагладышкынын уауу бол-гаш берге үеи ам-даа бистен мунуруста. Мынчангаш койжу, чыгыч, кадарчи болгаш ферма ажылдагычы бүрүгү болу-кун харымсалгааны улам бедир, мал-дын ажаалдын, азыралы, оларын кы-шкын улам экижидер, чаш төл бургуу-менди хулөп алар дөш бүтү күжүн, ар-галын үндүрер, ажаалда чептерини чай-ладары-биле баштар черлерин мунуру-га айттыр, негедде индик-биле сал-ыру ужурут.

Малчынар дугайында сагыш салбай тургаш, мал кыштагладышкынын че-дишкенин эртерин шидевиас. Моң ужурунда малчынарнын амыдырал-тур-талгазынче, культурут негеделеринче онза ичкөөгөйи салыр. Партия органи-зациялар болгаш культура албан чер-лери малчынар ортуунга масса-полити-ктиг ажылды улам күштелдирер херек.

ССРЭ-нің Дээди Советинге сонгулда-ларын чүгү — март 16-га бедик кө-ргүдүлгө-биле ужуражыры малчын бү-рүгүн алдарыг херөө.

Ийги кылмал эдеринин Черни долгандыр мун дээкинниги кылганы

Былымал ийги эдеринин январь 13-түд дүнекини ийи шакка чедир Черни долгандыр болуучу мун дээкинниги дөсөөс. Ийги эдеринин болуучу орун-га киргенин үеленде эгелөөш 45,4 миллион километрге деп орутук өрткөн, ол болза, Марс деп салдык Черге өн-өе чооктулап өлгөн турар үеде ажаа чедир черин хемчеглерин дөрттүн үчүнүн ажык болуп турар болгаш Черни Айга чедир черин хемчеглерин 120 катап ажык болуп турар. Мун дээкинниг дүргүзүндө кылмал ийги эдерининин өрткөн оруу болза ол-ла хире саным дээкиннелерин дүргүзүндө бирги эдер-ининин өрткөн оруунда 2,2 миллион километр ажык болуп турар.

Болуучу шимчөөшкенин дүргүзүндө кылмал ийги эдерининин дээкинне-ринин үеи 3,9 минутга өскөргөн. Оң дээкиннелеринин чонукта өскөр-лөнүшканы амгы үеде 4,5 хире секунд болуп турар, инчаарга оон шимчөөш-кенин баштайт хунерине оң өскөр-лөнүшканы ийи минутта биче хей болуп

турган. Эдерининин Черни дээкинни турарынын дүргүзүндө Черни кырында өң улугу-биле оң ырап бедикшини 370 километрге кудулаан болгаш амгы үеде ол Черден 1300 километр бедикте чоруп турар.

Эдерининин оруун тодаргайларынга дураннаар чүдүлгө-биле хемчөөп көөрү-чү түнелдерин ажылап турар. Черни ийги кылмал эдерининин хайгарар көрүп турар станцияларын аразында өң-өң үеленг материалдар Ленинградтык, Пулковонун, Риганың, Архангельскийн, Киевтин, Сталинбадтын, Гартунун, Во-логданын, Вильнюстун, Якутскийн, Аб-стуманскийн, Владивостокун, Хабаровскийн, Иркутскийн болгаш еске-даа чер-лерин астрономиктиг черлеринин кол-лективтеринден киргилеп турар.

Агар болду өс турга кылмал ийги эдеринин Хун ашканын соода сонгу широтанын 60-дан 65 градус чөдө чедер болгаш Хун үненинин соода мунуру широтанын 29-тан 61 градус чедир че-диге аяз карава көзүлгүлөө. (СЭТА).

